

EUSKAL IZAKERA

Bakoitzak bere izakera ezagutzea, garrantzi aundiko ikaskizuna iruditzen zait. Danok Jaungoikoak emandako izakeraren bitartez santutu bear baidugu. Izakera danak dituzte alderdi on eta txarrak. Santutasuna iristeko, onetik ditugun oiek aurrera atera bear ditugu; txarretik ditugunak, berriz, oinperatu edo zuzendu. Baiña, gizonak bere griña txarrak ezagutzen ez baldin baditu, nola zuzenduko ditu? Eta pitxiak ezagutzen ez badira, zertan erabilli?

Ludi onetan ez omen da gauza berdiñik, dana ezberdiña omen da. Izakerak edo izateko erak ere ezberdiñak dira: bakoitzak berea duala esan genezake. Ala ta guztiz ere, euskal izakera, inglesen izakera ta antzekoak entzun oi ditugu. Nola ori? Naiz berdiñik ez izan, orrek ez du esan nai euskaldunak bere izateko eran alkarren antzik eta antz aundirik ez dutenik. Ber-

din esan leike ingles, aleman eta gainontzeko guztiagatik. Orain, antza dutenak jarri ditza-gun pillatan, da euskal izakerakin, inglesenakin, danenakin arkituko gera.

Euskal izakeraz itzegiten duan liburu bat atera da. Gure izakeraz ez du obetogo oraiñarte inork itzezin. Artetxe da bere egillea, gure erriaz ainbeste itzezin duan Artetxe jatorra. "Saint Zyran" izena darama liburu orrek. Beraren bidez, Artetxe'k euskal izakera plazara atera du.

Batzuk goiak eta beiak jo dituzte liburu au dala-ta. Aien poza!.. Nerea ez da izan osoa. Orrelako lan bat ohei urtetik bein gure artean azaltzen daia pentsatzen jarri-ta... Ala ere, daukagunakin poztu gaitean.

Liburu orrek daraman izen azpian, "Ensayo de caracterología vasca" dioten itzak azáltzen dira. Beraz, ez dezaiogun osotasun guztia eskatu, alperrikakoa litzake. Egilleak, berak ere ba-diola uste dut orrialde batean, euskal izakeraz aritzeko bide bat aukeratu du: Saint Cyran euskaldunaren berri eman ala, euskal izakeraz bi itz esan. Baliteke orrialde batzuetan bide au oso osorik ez jarraitzea... Beste gauza batzuetaz luzatxo ote dabillen iruditu zait noiz edo noiz. Pixkat baliteke...

Itzaurrean, galdera bat egiten dio bere buruari: Saint Cyran bere erritik kanpora

osatu zan eta nik nola artzen dut euskal jator-
tzat? Euskaldunak bere aal izatearen neurria ain
zuzen ere erritik kanpora ematen duala esanaz,
erantzuten dio galdera orri. Naiz batek ardo go-
rri naparra eraman ziñetan, otz batzuen artean
jartzen bada, luzarora beintzat, ez ote da oztu-
ko? Kristau zintzo bat jartzen duzu zuk kristau-
tasunaren arrasotik ere ez duten batzuen artean;
edonork bere zuzentasun ori galtzeko arriskuan
dagola esango dizu. Beste gauzakin ori gertatzen
bada, izakerakin, ez ain rrez, baiña pixkat ori
bera ez ote da gertatuko?

Euskal izakera nola agertzen da li-
buru orretan?

I.- Saint Cyran beifñere alai etzala
azaltzen adierazi ondoren euskaldunaren beltasu-
naz itzegiten asten da. Euskaldun amak ez dio be-
re semetxoari esango: "Ezazu ori egin. Jesus Aur-
txoari pena emango diozu". Au baizik: "Ezazu ori
egin. Jaungoikoak zigortu egingo zaitu". Euskera
bera ere ez dala, dio, egoki-egokia biguntasun
aundi-aundiatarako. Oker ez banago ara emen bere
itzak: "Tampoco se presta el vascuence para ño-
ñas efusivas". Erlijiuan, Jaungoikoaren maitesuna
ez, Jaungoikoaren zuzentasuna ikusiko omen du.
Alderdi beltza beti. S. Iñazio, gutxitan izan omen
zan santuago, gaixo baten eskariari ez uko emate-
arren bere erriko dantzak dantzatu zituanean bai-
ño; eta gutxitan azaldu euskaldunago, arren, ber-
riz orrelako eskaririk ez egiteko Jaungoikoarren,

esan zionean baiño.

Baiezko auek ematen ondo dabillela iruditzen zait. Pierres Llande jesuitak lenago zion Artetxe'k euskaldun amatzaz dio ori. Gaiñera ark onako au ere ba-zion: euskaldunentzat, kulpituko barandillak astintzen zituztenak, ez-tarri loriakin gai beltzak: Jaungoikoaren zuzentasuna, betikotasuna, Josapateko epaia eta antzekoak erabilten zituzten apaizak, aiek zirala sermolari onak... Erlijioko egiak, Artetxe'k di-on bezela, soilki, tinko sartu zitzaizligun guri. S. Iñazio'ren ejerzizioetan Jaungoikoaren zuzentasunak, Saint Cyran'ek Jaungoikoaren zuzentasun ikaragarria esango zuan, ba-du bere tokia. Baita eriotza eta epaiak ere. Vinson eta Rodney Gallop, euskalduna aurrerapegi illunakin azaltzen dala esaten, bat datoz. Euskaldunen illuntasun au ikusita, ezin naiz oar bat egin gabe gelditu. Alai ez dan ez-kero, mira alai bat artu bear duala goibeltasun orrekin potzuren batean txorkatilleraiaño anka sartu ez dezan. Orrek zuzendu zuala uste dut S. Iñazio'ren jokabidea eta orren ezak ondatu gure Saint Cyran.

II.- Oiturari gutxiena lotuta dagon euskalduna, oituretatik bizi dela, irakurri dut orrialde batean.

Rodney'k, lur onen gaiñean sortu dan oiturazalerik aundiena, dio euskaldunagatik. Asko esatea da, baiña egitik asko dauka geiegikeri orrek. Gauza berriak azkar sartu naiean ez

asteko dio baezpadare. Bestela balitekela one-lako erantzunen bat artzea: "Nere aitarentzat on xamarra zana, neretzat ere alaxen da, on xamarra". Ala ta guztiz ere, ez dakit oitura batzuk zenbateraino gorde ote ditugun. Oitura garbi, eder, bikaiñak, ziran antiolako asaben aiek. Oraingoak?... Baliteke ain onak ez izatea. Au guk baiño obeto konbentu barruan ez daudenak jakingo dute. Zer esanik ez, urte batzuek bizkarrean badituzte.

III.- Galdera bat ba-dator orrialde oietako batean. Onela dio: euskalduna lotsati edo bildurti da? Egillearen iritziz lotsati geiago. Erantzuna emateko etzait iruditzen galdera errez erreza. Lotsa ta bildurra ez dira berdin, egia. Baiña, bat lotsati baldin bada, bildurra urruti izango ote du? Eta, bildurti bada, lotsez kolkoa beteta ez ote dauka?

Dana dala, emendik ez dezagun ondoren txar bat atera. Bildurti edo lotsati diran gizonak, askotan jokabide bat artzen dute: azpikeria. Iñork ez beza pentsatu euskaldunak orrela jokatuko duanik. Arpegi illuna nai bada, baiña bera bakarra du-ta... "Euskaldun fededun" esaera ondo irabazia dute gure aurrekoak. Euskal izakeraz itzegitean, bear bearrezkoa iruditzen zait pitxi eder au ez aaztea.

IV.- Lancelot'ek, Saint Cyran'atzaz itzegiñaz, izenordea apaltasunez erabiltzen zuala dio. Oker dagola idazle ori, dio Artetxe'k.

Euskaldun danak bezelaxe, Jansenio'ren lagun ark apaltasunetik ezer gutxi zuala. Au egiztatzeko Saint Cyran'ek idatzitako gauza batzuk azaltzen ditu. Arrokeria ageri da errenkada aietan; apaltasun asko ez, beintzat.

Gure arrotasun oni Cervantes berak ere usai artu zion nonbait. "Quijote" liburuan, orrialde bat ba-da gure arrokeriaz itzegiten duana. Gure aberria, gure oiturak, gure... Itz au askotan erabiltzen dugu. Jakiña, askotan arraziarekin. Gauza askotan ez daukagu iñoren inbidirik euki bearrik. Arrokeria griña txar danen erregiña dala esan oi da. Orain euskaldunari, batez ere emakumeari, eskatzen diedana ez daukat txartzat; euskera itzegiteagatik arrotu ditzezela. Asko, gurasoak erakutsitako izkuntza erabiltzen aaztu egiten ez dira ba?

V.- Jokuzaleak ainbeste apustu egiten badituzte, bere aurka beti zerbait bear dutelako omen da. Gure baserritarrak, eta baserritar ez diranak, zenbat apustu egiten dituzten Jaungoikoak bakarrik daki! Batean pelota partidua, bestean ari-jokua, urrengoan iri apustua. Nor geiago dan jakin arte, estu.

Buru gogor xamarrek ote geran baten batek galdetu du. Gure artean egosgogor derente arkitu leiskenian nago. Euskalerrian erdiakin gustora gelditzen diranak izango dira. "Dana edo batez" diotenak ez ote dira geiago?

Gure izakeraz liburu orretan azaltzen diran gauza nagusienak, puntu auetan sartzen dirala uste dut. Oker banago, barkatu.

Artetxe'k liburu orretan gure alde onak eta txarrak azaldu ditu. Beste batek au esango zuan: neure eta nere anaien alderdi txarrak ez ditzadan agertu. Artetxe'k ez orrelakorik. Gizon portatu zaiña.

Garai onean azaldu du lan au. Bearrezkoa gendun. Igaro dan eta igarotzen ari dan denborari alderdi ona ikusteko ondo dator lan au. Jakin dezagun apaltasunetik gaiñezka ez gabiltzala eta orrelako gertaerak arrokeri ori pixkat otxantzeko egokiak dirala.

Inola, geiago eskatu genezaioke euskaldunen izateko eraz itzegiten duan liburu bati. Oni ez, ordea; lenago aitaturako arrazoiagatik. Beraz, ondo dagola esan dezagun.

Zorionak, Artetxe! Eta ekarri asko! Bai, orrelako liburu asko.

Lizagirre'tar J.K.
Villaro'ko Sakramentinoa